

IV. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

STEFAN ROSIŃSKI 1888—1964

Po długiej i niezwykle ciężkiej chorobie zmarł w dniu 16 grudnia 1964 r. Profesor dr Stefan Rosiński. Żył lat 76; urodził się 20 lutego 1888 r. w Radomiu.

Początkowe nauki pobierał w rosyjskim gimnazjum filologicznym w rodzinnym mieście, ale niebawem został usunięty zeń — jeszcze przed znanym strajkiem szkolnym w b. Królestwie Kongresowym — i przeniósł się do gimnazjum w Rydze. Powód usunięcia był charakterystyczny dla owych czasów: uczniom gimnazjalnym rozdano wówczas portrety Gogoła czy Żukowskiego z poleceniem ozdobienia nimi mieszkań; inspekcja stwierdziła, że w mieszkaniu państwa Rosińskich portretu nie powieszono, krnąbrnego ucznia trzeba było wydalić — i zamknąć mu możliwość nauki w innych gimnazjach b. Królestwa. Stąd matura w Rydze.

Studia Uniwersyteckie odbywał Zmarły zrazu we Lwowie, gdzie był uczniem prof. Ochenkowskiego, po czym w Monachium, głównie pod kierunkiem tak znanych uczonych, jak prof. Brentano, Lotz lub G. v. Mayr. W monachijskim uniwersytecie uzyskał też Profesor Rosiński w r. 1914 doktorat — na podstawie rozprawy o wpływie niemieckich ceł zbożowych na handel zbożem w Królestwie Polskim. Rozprawa ta została ogłoszona w Poznaniu w 1916 r. Ale już i przed swym doktoratem Prof. Rosiński ogłosił drukiem parę mniejszych prac.

W latach pierwszej wojny światowej, w 1916 i 1917 r. pracował w Wiedniu nad redagowaniem, pod kierunkiem prof. W. Jaworskiego i D. R. Battaglii — trzutomowego dzieła, poświęconego stosunkom gospodarczym Polski i państw środkowo-europejskich. Trzeci tom, który pozostał w rękopisie — był zredagowany przez Profesora Rosińskiego.

Pod koniec pierwszej wojny światowej, przeniósł się Profesor Rosiński do Warszawy, podejmując pracę w Centralnym Towarzystwie Rolniczym: pracę organizacyjną, ale również i naukową, gdyż kierował redakcją dużego opracowania o stosunkach rolnych w Królestwie Kongresowym, które ukazało się w Warszawie w 1918 r. Z okresu pracy w Warszawie datują się też trzy rozprawy, poświęcone zagadnieniom rolnictwa i polityki handlowej.

W grudniu 1919 r. przeszedł Profesor Rosiński do Poznania, na razie jako Naczelnik Wydziału Polityki Gospodarczej, od lutego 1920 r. objął stanowisko szefa Departamentu Przemysłu i Handlu w ówczesnym Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej.

Dorobek naukowy Profesora Rosińskiego sprawił, że powołany on został od września 1920 r. na stanowisko zastępcy profesora w Katedrze Polityki Ekonomicznej Uniwersytetu Poznańskiego. Na uniwersytecie naszym, na Wydziale Prawno-Ekonomicznym pracował odtąd Profesor Rosiński aż do przejścia na emeryturę. Wykładał w Katedrze Polityki Ekonomicznej zrazu politykę handlową oraz naukę o kredycie, bankach i giełdach, później zaś — i obok tych przedmiotów — także historię doktryn i metod ekonomicznych (przez dwa lata), wreszcie politykę

komunikacyjną, politykę ograrną i naukę o pieniądzu. Wykładał też przejściowo ekonomię społeczną dla studentów ówczesnego Wydziału Rolniczo-Leśnego, a także od 1938 r. ogólny kurs ekonomii dla studentów Wydziału Prawno-Ekonomicznego. Od roku 1920 do 1923, a później do czasu wybuchu drugiej wojny był kierownikiem działu ekonomicznego w „Ruchu Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym”.

Habilitacja Profesora Rosińskiego przeprowadzona została w 1930 r. na podstawie doskonałej rozprawy z zakresu teorii cel. Od 1929 r. do 1935 był radcą Izby Przemysłowo-Handlowej w Poznaniu, a od 1935 r. został powołany na Katedrę Ekonomii Społecznej w Akademii Handlowej w Poznaniu, jako profesor nadzwyczajny.

Po drugiej wojnie światowej Profesor Rosiński nadal pracował na Wydziale Prawa naszego uniwersytetu oraz w Akademii Handlowej, przekształconej z czasem na Wyższą Szkołę Ekonomiczną. Na tej drugiej Uczelni pełnił funkcje prorektora i dziekana.

Wszechstronne i absorbujące zajęcia dydaktyczne wymagały od Profesora Rosińskiego nieustannych rozległych studiów teoretycznych, zaś zajęcia administracyjne dodatkowo pochłaniały jego czas. Te okoliczności, jak również — i nie na ostatnim miejscu — długotrwałe, bo ciągnące się przez kilkanaście lat wyczerpujące choroby nie pozwoliły Profesorowi Rosińskiemu na częstsze publikowanie prac. Ma w swym dorobku kilka większych monografii, kilkanaście rozleglejszych artykułów naukowych oraz kilkadziesiąt recenzji. We wszystkich tych pracach znać doskonałego znawcę przedmiotu, sumienność warsztatu naukowego, wzorową formę literacką.

Szkic sylwetki Profesora Rosińskiego byłby ułomny, gdyby nie wspomnieć o nim jako o niezwykle prawym człowieku i wzorowym koleździe. Wszyscy dobrze znaliśmy Go; nigdy nie tracący panowania nad sobą, zawsze gotów do koleżeńskich przysług, pogodny i równy w obcowaniu. A przecież przez ostatnie kilkanaście lat nieustannie zmagał się z najcięższymi schorzeniami; znosił to z niezmaconą cierpliwością i nie ustawał ani w pracy naukowej, ani w tak wyczerpującej dydaktycznej. Nigdy nie wysuwał się przed innych, nikomu nie narzucał swego zdania — tolerancyjny i lojalny. Można go tu uważać za przykład — a nagrodą dlań niech będzie choćby to stwierdzenie, że nie miał niechętnych sobie, i że wśród tych co Go znali — pamięć o nim nie zaginie.

Jan Zdzitowiecki

INSTYTUT PRAWNICZY W CHARKOWIE ¹

Studia prawnicze w Charkowie w okresie od 1805 r. do 1944 r. Wyższe studia prawnicze w Charkowie (pierwsze na terenie Ukrainy) wprowadzono w 1805 r., kiedy otwarty został jeden z pierwszych uniwersytetów w Rosji — Uniwersytet Charkowski. W tymże roku w składzie Uniwersytetu powołany został oddział nauk moralnych i politycznych, przekształcony na podstawie statutu z 1935 r. w Wydział Prawa, w skład którego weszło 9 katedr ².

Na przestrzeni pierwszych dwóch lat istnienia Uniwersytetu oddział posiadał tylko czterech wykładowców, głównie zagranicznych. Wykłady prowadzono w za-

¹ Artykuł z języka rosyjskiego przełożyła Anna Michalska. Drukowany tutaj tekst, skrócony przez Redakcję, nie obejmuje ogólnych informacji o szkolnictwie wyższym w ZSRR, które zawarte są w artykule P. T. Wasilenkowa, *Wydział Prawa Uniwersytetu Moskiewskiego*, „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” 1959, z. 4, s. 294—303.

² *Charkowskij Gosudarstwennyj Uniwiersitet im. A. M. Gorkogo za 150 let*, Izd. ChGU, 1955, s. 15.

sadzie po łacinie. W pierwszym pięcioleciu na Wydziale Prawa studiowało tylko 17 studentów. Wzrost liczby słuchaczy na wydziale nastąpił dopiero w latach trzydziestych. W pierwszych latach istnienia wydziału bardzo skromna była jego baza materialna. Do 1829 r. w bibliotece uniwersyteckiej nie było książek prawnych i dopiero w 1829 r. został nabyty *Nowyj pamiatnik zakonów imperii Rossii*³.

Pierwszy program studiów na Wydziale Prawa obejmował wykłady: teologii moralnej i dogmatycznej, objaśnianie Pisma świętego i historii cerkwi, filozofii praktycznej i spekulatywnej, prawa naturalnego, politycznego i prawa narodów, prawa procesu cywilnego i karnego cesarstwa rosyjskiego, prawa wybranych społeczeństw starożytnych i współczesnych, dyplomatyki i ekonomii politycznej.

Na wydziale studiowały przede wszystkim dzieci szlachty, a później i burżuazji. Skład społeczny studentów Uniwersytetu Charkowskiego w latach 1897—1907 ilustrują następujące dane: synowie szlachty i urzędników 36,7%, osoby stanu duchownego 10%, synowie bogatych mieszczan 11,7%, synowie mieszczan i ludzi innych stanów 27,2%, synowie zamożnych chłopów 6,5%, Kozacy 1,7% inni 4,2%⁴. W 1835 r. wprowadzono zasadę, według której osoby ubiegające się o przyjęcie na studia, obowiązane były do przedstawienia świadectwa policji o „nieskazitelnym postępowaniu”.

Jednakże, bez względu na wszystkie przeszkody, jakie stawał rząd carski rozwojowi myśli postępowej w Rosji, przebijająca się ona przez sieć reakcyjnych barier, przewyciężając zacofanie i rutynę. Tak było w historii uniwersytetów w całej Rosji i w historii Uniwersytetu Charkowskiego, gdzie obok carskich lokai pracowała grupa wybitnych uczonych, do której należeli między innymi I. I. Mieczników, A. M. Lapunow, N. N. Beketow, A. A. Potiebnia. Szczególnie wyróżniała się szkoła prawa międzynarodowego, na czele której stał wybitny rosyjski prawnik i uczonej, profesor D. I. Kaczenowski. W latach 1850—1860 wykładał on prawo międzynarodowe i państwowe. Na wykłady jego uczęszczali także studenci innych wydziałów.

W wyniku zwycięstwa Rewolucji Październikowej stała się możliwa i konieczna gruntowna przebudowa szkolnictwa, w tym także szkół wyższych. Istota tej przebudowy polegała na tym, że organizację szkolnictwa dostosowano do potrzeb ludzi pracy i do potrzeb budownictwa socjalistycznego. Kierunki tej przebudowy wyznaczyły liczne akty prawotwórcze rządu radzieckiego. Przeprowadzono szereg przedsięwzięć w zakresie organizacji studiów prawnych na podstawie marksistowsko-leninowskiej teorii państwa i prawa. Poddano radykalnej przebudowie cały system kształcenia kadr prawnych.

W maju 1920 r. z Wydziału Prawa Uniwersytetu Charkowskiego utworzono Wydział Prawa Charkowskiego Instytutu Gospodarki Narodowej. Włączenie Wydziału Prawa w skład Instytutu było obliczone na to, aby przygotować kadry prawnicze do pracy w socjalistycznej gospodarce narodowej, aby prawo i naukę prawa oddać w służbę budownictwa socjalistycznego, aby skończyć z dogmatyzmem i normatywizmem, które panowały w burżuazyjnej nauce prawa.

Zasadniczo zmieniły się plany studiów i programy nauczania. Kadre wykładowców uzupełniono komunistami zajmującymi odpowiedzialne stanowiska w Są-

³ Ł. N. Zagorskij, *Juridiczeskij fakultiet Charkowskogo Uniwersitietia za pierwyje sto let jego suszczestwowanija (1804—1905)*, 1908, X, s. 19.

⁴ *Otczety o sostojanii i diejatelnosti impieratorskogo Charkowskogo Uniwersitietia za 1897—1907 gg.*, w „Zapiskach imperatorskogo Charkowskogo Uniwersitietia”, kn. 2 za 1897—1905, ku. 34 za 1907, kn. 5 za 1908 g.

dzie Najwyższym, Ludowym Komisariacie Sprawiedliwości, Prokuraturze Republiki Ukraińskiej.

Od pierwszych dni powstania Wydziału pracowali na nim członek Akademii Nauk USSR, W. M. Gordon, prof. W. J. Sliwicki, doktor nauk prawnych profesor W. M. Korecki (obecnie członek Akademii Nauk USSR), zasłużony działacz nauki prof. M. M. Grodziński, prof. S. I. Wilmański.

W 1930 r. Wydział Prawa Instytutu Gospodarki Narodowej wydzielony został w samodzielny Instytut Budownictwa Radzieckiego i Prawa, podporządkowany bezpośrednio Centralnemu Komitetowi Wykonawczemu Ukraińskiej SSR. Po roku został przekształcony we Wszechrosyjski Komunistyczny Instytut Budownictwa Radzieckiego i Prawa, powołany do przygotowania specjalistów dla aparatu administracyjnego, organów prokuratury i sprawiedliwości. Równocześnie z dyscyplinami prawniczymi studenci szczegółowo studiowali organizację zarządzania przemysłem, rolnictwem, handlem, gospodarką komunalną, agrotechniką, mechanizacją rolnictwa, studiowali ekonomiki szczegółowe.

Doświadczenia działalności instytutów radzieckiego budownictwa i prawa (zostały one powołane w kilku republikach) wykazały po pewnym czasie, że taka wielostronność nauczania nie zabezpiecza przygotowania pełnowartościowych specjalistów o profilu prawniczym. W związku z tym w 1935 r. instytuty te, a w ich liczbie i charkowski, zostały przekształcone w prawnicze i przekazane do resortu Ludowego Komisariatu Sprawiedliwości Związku Radzieckiego. Reorganizacja pomogła znacznie podnieść poziom przygotowania kadr prawniczych i poprawiła pracę naukowo-badawczą. Wzrosło także tempo kształcenia studentów. Świadczy o tym to, że w ciągu czterech przedwojennych lat Instytut opuściło 583 specjalistów-prawników, podczas gdy na przestrzeni całego okresu międzywojennego wydano w Instytucie ogółem 1023 dyplomy⁵.

Przed wojną w Instytucie studiowało 42 aspirantów. Aby zrozumieć jak bardzo w tym okresie rozwinęło się przygotowanie kadry wykładowców, należy wspomnieć, że w roku 1927 w wyższych uczelniach USSR było w sumie 64 aspirantów⁶.

Wykładowcy Charkowskiego Instytutu Prawniczego w okresie przedwojennym opublikowali setki prac, wśród nich niemało poważnych — podręczniki, monografie, komentarze. I tak grupa autorów (S. I. Wilniański, M. W. Gordon, M. I. Baru) przygotowała i wydała podręcznik prawa cywilnego. W. M. Korecki opublikował cenną pracę *Zarys doktryny międzynarodowo-prawnej i praktyki międzynarodowego prawa prywatnego*. M. M. Grodziński napisał monografię poświęconą problematyce poszlak w radzieckim prawie karnym. S. Ł. Fuks brał udział w opracowaniu podręcznika prawa kolchozowego i rolnego.

Profesorowie i wykładowcy Instytutu brali aktywny udział w przygotowywaniu projektów ustaw, napisali komentarze do większości obowiązujących kodeksów USSR. Przed wojną Instytut wydał dwa zbiory prac naukowych i dwa tomy zeszytów naukowych.

We wrześniu 1941 r. Instytut przerwał pracę w związku z działaniami wojennymi i przejściową okupacją Charkowa. Wielu studentów i profesorów uczestniczyło w wojnie, niektórzy obecni wykładowcy Instytutu walczyli na polskiej ziemi. Do nich należą: kandydat nauk prawnych doc. W. W. Greczko, M. W. Saltewski, L. N. Sugaczew, I. S. Drejsler, kandydat nauk filozoficznych doc. W. N. Mielników i inni.

⁵ Por. „Socjalistyczeskaja Zakomnost'” 1946, nr 1/2, s. 60, a także Archiwum Instytutu.

⁶ „Wiestnik Wysszej Szkoły” 1957, nr 6, s. 44.

Instytut podjął na nowo działalność 1 I 1944 r.

Praca dydaktyczno-wychowawcza. W skład Instytutu włączone zostały filie Wszechzwiązkowego Zaocznego Instytutu Prawniczego — charkowska i symferopolska. Znacznie rozszerzyły się przyjęcia na aspiranturę. Większą uwagę zaczęto zwracać na podniesienie kwalifikacji naukowych wykładowców. W okresie powojennym wykładowcy i aspiranci Instytutu obronili 5 rozpraw doktorskich i ponad 50 kandydackich. Zwiększyła się znacznie baza materialna Instytutu.

W ostatnich latach utworzono nowe katedry, wprowadzono wykłady kilku nowych przedmiotów. Pracę naukowo-badawczą i dydaktyczno-wychowawczą prowadzi obecnie 11 katedr: marksizmu-leninizmu, ekonomii politycznej, teorii państwa i prawa, prawa państwowego i międzynarodowego, prawa cywilnego materialnego i procesowego, prawa karnego i procedury karnej, kryminalistyki, prawa Pracy, kolchozowego i rolnego, historii państwa i prawa, języków obcych, wychowania fizycznego i sportu.

Dla rozstrzygnięcia podstawowych zagadnień działalności Instytutu przy rektorze działa Senat, składający się z rektora, prorektorów, przedstawicieli kolektywu nauczającego i organizacji społecznych, a także przedstawicieli prokuratury i sądu obwodowego. Dla omawiania zagadnień dydaktyczno-wychowawczych, uogólniania doświadczeń w dziedzinie metodyki nauczania utworzona została rada metodyczna.

Instytut ma prawo przeprowadzania przewodów doktorskich i kandydackich w zakresie nauk prawnych.

W Instytucie ukształtował się kolektyw wysoko kwalifikowanych profesorów, docentów i wykładowców. Dużą uwagę przykładają do wykształcenia młodych kadr i podniesienia kwalifikacji wykładowców starsi profesorowie Instytutu: S. I. Wilniański, W. S. Trachtierow, A. Ł. Riwlina, rektor Instytutu docent W. F. Masłowski, a także kierownicy katedr — doktorzy nauk prawnych, profesorowie M. W. Gordon, S. Ł. Fuks, docent W. A. Barachtian, I. P. Gorbatienko, W. W. Staszic. Szeroko zakrojoną pracę naukowo-badawczą i pedagogiczną prowadzą doktorzy nauk prawnych profesorowie M. I. Baru i W. P. Kolmakow.

Skład ciała nauczającego został uzupełniony w okresie powojennym absolwentami Instytutu, uczestnikami drugiej wojny światowej. Weszli doń kandydaci nauk prawnych, docenci A. N. Kolesniczenko, A. I. Swieczkarew, N. M. Wasilczenko, J. A. Wowk, B. S. Siemienow, Ł. N. Sugaczew, M. P. Didenko i inni.

W ostatnich dwóch latach wprowadzono istotne zmiany do programu studiów i planów poszczególnych przedmiotów. Zmniejszono nieco liczbę godzin przeznaczonych na wykłady, seminaria i inne rodzaje zajęć. To pozwala na poświęcenie większej ilości czasu na samodzielną pracę studentów i jej właściwą organizację.

Szczególnie dużo uwagi poświęca się studiowaniu historii KPZR, ekonomii politycznej, naukowego komunizmu i filozofii. Studenci studiują także etykę, estetykę i podstawy naukowego ateizmu.

Szczegółowe dyscypliny prawnicze — radzieckie prawo państwowe, prawo cywilne, karne, procesowe, prawo pracy, administracyjne, kolchozowe i inne wykładane są poczynając od drugiego roku studiów. Na pierwszym roku studenci otrzymują jedynie ogólnoteoretyczne przygotowanie. Wykładane są tutaj: teoria państwa i prawa, logika, powszechna historia państwa i prawa, historia państwa i prawa Związku Radzieckiego.

Należy zaznaczyć, że oprócz szczegółowych dyscyplin prawniczych studenci zapoznają się z prawem krajów demokracji ludowej. Na drugim roku studiów prowadzony jest wykład prawa państwowego tych krajów. W ogólnych zarysach

wykładane jest także prawo karne, cywilne, procesowe, prawo pracy i inne gałęzie prawa krajów demokracji ludowej. Szczególnie dużą uwagę zwraca się obecnie na przygotowanie studentów z zakresu kryminalistyki. Katedra kryminalistyki dysponuje bardzo dobrze wyposażonymi gabinetami i laboratoriami. Stopniowo udoskonala się naukę języków obcych.

Szczególnie duże znaczenie dla utrwalenia wykładanego materiału i wyrobienia nawyków praktycznych ma praktyka produkcyjna. Studenci odbywają krótką praktykę na zakończenie II roku studiów, w czasie której zapoznają się z pracą sądów powiatowych, prokuratury, milicji i komitetów wykonawczych rad rejonowych. Na III roku studiów odbywają trzymiesięczną praktykę w sądzie i prokuraturze, a na ostatnim roku studiów sześciomiesięczny staż w przyszłym miejscu pracy, pełniąc funkcję śledczego, pomocnika prokuratora lub radcy prawnego.

Proces nauczania w wyższych uczelniach jest ściśle związany z pracą wychowawczą wśród studentów. Dużą rolę w wychowaniu młodzieży studenckiej odgrywa organizacja partyjna Instytutu.

Wielu studentów będących członkami TWP występuje z wykładami i odczytami o tematyce prawniczej, a także o aktualnej sytuacji międzynarodowej, z zakresu etyki i naukowego ateizmu. Wystarczy wspomnieć, że tylko w 1963 r. studenci wygłosili ponad 300 odczytów w przedsiębiorstwach, kołchozach i instytucjach.

Poważną rolę w przygotowaniu kadr prawniczych bez odrywania ludzi od produkcji odgrywa wydział zaoczny Instytutu. Wydział ten pod względem liczby studentów znacznie przewyższa wydział stacjonarny. Tutaj studiuje pracownicy milicji, prokuratury, sądu, komitetów wykonawczych rad, a także robotnicy i kołchoźnicy. Dla studentów zaocznych odbywają się wykłady o charakterze wprowadzającym i wykłady mające charakter zarysu, a także zajęcia praktyczne. Studenci nie mający stażu pracy w wybranej specjalności, odbywają obowiązkowo praktykę produkcyjną. Studenci zaocznicy w toku studiów piszą prace pisemne i dwa razy w roku składają kolokwia i egzaminy.

Na zakończenie studiów odbywa się egzamin państwowy z pięciu przedmiotów: historii KPZR, teorii państwa i prawa, prawa karnego i cywilnego, procedury karnej lub cywilnej (według wyboru).

Absolwenci Instytutu kierowani są do organów sądu i prokuratury, notariatu, na stanowiska radców prawnych przedsiębiorstw, do organów ochrony porządku społecznego i komitetów wykonawczych rad. Pracują oni przede wszystkim na Ukrainie, lecz można ich spotkać i w Mołdawii, i na Kamczatce, w Workucie i w Azji Mniejszej i na innych krańcach Związku Radzieckiego.

Praca naukowo-badawczą. Równocześnie z procesem nauczania katedry Instytutu prowadzą pracę naukowo-badawczą, przy czym w ostatnich latach rozszerzył się front badań prawniczych, umocniona została ich więź z praktyką.

Jednym z najważniejszych problemów określających treść naukowej działalności Instytutu jest zagadnienie *Podstawowe prawidłowości rozwoju ogólnonarodowego państwa i prawa*. Jego opracowaniem zajmują się katedry marksizmu-leninizmu, teorii państwa i prawa, prawa państwowego i międzynarodowego. Główna uwaga wymienionych katedr skupia się na badaniu prawidłowości rozwoju demokracji socjalistycznej, zagadnieniach komunistycznego wychowania mas pracujących, teorii ogólnonarodowego państwa i prawa, rozwoju i doskonalenia form przedstawicielstwa ludowego.

Jedno z pierwszych miejsc w pracy naukowo-badawczej zajmuje także zagadnienie stosowania ustawodawstwa karnego i karno-procesowego i zadania zapobie-

gania przestępczości. Nad tym pracują katedry prawa i procedury karnej i kryminalistyki. Główna uwaga skupia się na badaniu zagadnień związanych z praktyką stosowania nowego prawodawstwa, rozwojem zasad demokracji socjalistycznej i praworządności w praktyce sądowej, ochroną praw obywatelskich.

Istotne miejsce w pracy naukowo-badawczej zajmuje także problem doskonalenia prawnych stosunków pracy w okresie rozwiniętego budownictwa komunizmu, opracowywany przez katedrę prawa pracy, prawa rolnego i kolchozowego, a także tematy: *Reprodukcja rozszerzona w kolchozach w okresie rozwiniętego budownictwa komunizmu* (Katedra Ekonomii Politycznej) i *Sytuacja prawna przedsiębiorstw przemysłowych w systemie rad gospodarki narodowej* (Katedra Prawa i Procesu Cywilnego).

Przedstawiciele wszystkich katedr Instytutu uczestniczą w opracowywaniu kompleksowego zagadnienia *Rozwój prawodawstwa radzieckiego, jego systematyzacja i kodyfikacja*. Należy zaznaczyć, że profesorowie i liczni wykładowcy brali aktywny udział w opracowaniu projektów kodeksów prawa materialnego karnego, cywilnego i procesowych Ukraińskiej SSR. Uczestniczą oni w przygotowaniu projektów szeregu innych aktów prawnych, kodeksów prawa pracy, administracyjnego i innych.

Prace naukowe Instytutu są często zamieszczane w czasopismach prawniczych. Wystarczy powiedzieć, że tylko w latach 1961—1963 ogólna objętość opublikowanych prac naukowych obejmuje 180 arkuszy autorskich. W 1962 r. wydawnictwo Prawnicze opublikowało monografie prof. M. I. Baru; *Zobowiązania regresowe w prawie pracy*, doc. W. F. Masłowa, *Realizacja i ochrona prawa własności osobistej w ZSRR* i *Zagadnienia wspólnej własności w praktyce sądowej*, doc. J. A. Wowka, *Stosunki umowne kolchozów z organizacjami i przedsiębiorstwami*. Wydano zeszyty naukowe Instytutu „Zagadnienia Prawa Karnego, Procedury Karnej i Kryminalistyki” i podręcznik prof. A. L. Riwlina, *Organizacja sądu i prokuratury w ZSRR*. W 1963 r. wydana została monografia kandydata nauk prawnych A. I. Procenskogo, *Czas pracy i dzień pracy według radzieckiego ustawodawstwa pracy*. Przygotowuje się do druku wiele innych monografii i podręczników. W czasopismach prawniczych opublikowano ponad 30 artykułów, informacji naukowych i recenzji. Wydano także szereg pomocy dydaktycznych, poradników i broszur popularnonaukowych.

W Instytucie systematycznie odbywają się konferencje naukowe na aktualne tematy radzieckiego państwa i prawa. Biorą w nich udział prawnicy z innych wyższych uczelni, instytucji naukowo-badawczych, a także pracownicy praktyki, członkowie drużyn ludowych i sądów społecznych w zakładach pracy.

Szczególną uwagę zwróciła konferencja naukowa na temat *Radzieckie państwo i prawo w okresie rozwiniętego budownictwa komunizmu*, która odbyła się w 1962 r. Uczestniczyło w niej około 300 wykładowców i pracowników nauki, reprezentujących 44 instytucje naukowo-badawcze. Szeroko byli reprezentowani przedstawiciele pracowników sądu, prokuratury, organów ochrony porządku społecznego i innych resortów. W dyskusjach nad referatami i komunikatami naukowymi wzięło udział ponad 130 uczestników.

Interesujący przebieg miała także konferencja naukowa poświęcona 50-leciu gazety „Prawda” i międzykatedralna konferencja *O niektórych aktualnych zagadnieniach umacniania socjalistycznej praworządności*.

Przedstawiciele Instytutu biorą udział w konferencjach naukowych organizowanych przez inne instytucje naukowe i naukowo-badawcze.

W pracy naukowo-badawczej w szerokim zakresie uczestniczą studenci. Podstawową formą uczestnictwa studentów w badaniach naukowych jest ich działalność w kołach naukowych, zjednoczonych w Naukowym Stowarzyszeniu Studenckim. W skład stowarzyszenia wchodzi 14 kół naukowych zrzeszających ponad 400 studentów. Pracując w kołach, studenci przygotowują wykłady i komunikaty naukowe, uogólniają doświadczenia, głębiej studiują literaturę. Wszystko to sprzyja rozszerzeniu i pogłębieniu ich wiedzy, nabraniu nawyków do samodzielnego badania naukowego. Rokrocznie studenckie stowarzyszenie naukowe organizuje konferencje naukowe, na których dyskutowane są najbardziej interesujące referaty i inne prace członków. W konferencjach tych uczestniczą także studenci innych uczelni prawniczych. Nawiązana została ścisła więź ze studenckimi kołami naukowymi innych wyższych uczelni. W latach 1962—1964 grupy studentów brały między innymi udział w studenckich konferencjach naukowych organizowanych przez uniwersytety w Moskwie, Leningradzie, Lwowie, Czernichowsku i w Saratowskim Instytucie Prawniczym,

Pracownicy nauki Instytutu i studenci wyższych lat uczestniczą też w popularyzacji wiedzy prawniczej. Tylko w 1963 r. wygłoszono na tematy prawnicze ponad 800 odczytów w przedsiębiorstwach, kołchozach i instytucjach.

Interesującą i ważną formą popularyzacji prawa jest Ludowy Uniwersytet Wiedzy Prawniczej, zorganizowany w 1960 r. na bazie Instytutu. W jego skład wchodzi obecnie ponad 2000 słuchaczy — ławników ludowych, członków sądów społecznych, drużyn ludowych, delegatów rad, aktywistów organów kontroli partyjno-państwowej.

Przy Instytucie działa z powodzeniem, zorganizowany na zasadach społecznych, ośrodek konsultacyjny z zakresu prawa dla ludności Charkowa.

A. I. Rogożin, R. S. Pawłowski

PRZEWÓD HABILITACYJNY DRA WIKTORA PAWLAKA

W dniu 17 IX 1964 r. odbyły się trzy kolejne posiedzenia Rady Wydziału Prawa UAM w Poznaniu, poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Wiktora Pawłaka.

Dr. W. Pawlak urodził się dnia 14 XII 1914 r. w Poznaniu. Studia prawnicze ukończył w Poznaniu w 1937 r. Stopień naukowy doktora praw uzyskał na Uniwersytecie Poznańskim w dniu 18 XI 1948 r. na podstawie rozprawy pt. *Generalne gubernatorstwo, ustrój administracyjny i charakter prawny*.

Dr. W. Pawlak jest pracownikiem naukowym, zatrudnionym na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Najpierw pracował jako pomocniczy pracownik nauki przy Katedrze Prawa Administracyjnego, a następnie w latach 1958—1961 na stanowisku zastępcy profesora. Obecnie pełni obowiązki starszego wykładowcy oraz Kierownika Katedry Prawa Rolnego.

Dorobek naukowy dra W. Pawłaka obejmuje kilka cenionych publikacji z zakresu prawa administracyjnego. Z ważniejszych publikacji wymienić należy: *Z problematyki prawniczej aktów planowania* (Zeszyty Naukowe UAM, „Prawo” 1956, s. 77—90); *Z zagadnień prawnych reformy rolnej w Polsce Ludowej* („Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” 1958, z. 2, s. 71—84); *Kierowanie działalnością gospodarczą w systemie rad narodowych PRL* (Zeszyty Naukowe UAM, „Prawo” 1958, s. 135—162); *Kopaliny wyłączone z zakresu działania prawa górniczego w świetle*

projektu kodeksu cywilnego („Ruch Prawniczy, Ekonomiczny, i Socjologiczny” 1960, z. 4, s. 33—43).

Przewód habilitacyjny dra W. Pawłaka został wszczęty uchwałą Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 31 V 1963 r. na podstawie rozprawy pt. Podstawowe systemy prawa górniczego (UAM, Prace Wydziału Prawa nr 5, Poznań 1963, ss. 272).

Posiedzeniem Rady Wydziałowej w dniu 17 IX 1964 r. przewodniczył dziekan doc. dr Adam Łopatka.

W czasie pierwszego posiedzenia Rada Wydziałowa wysłuchiwała ocen pracy habilitacyjnej dra W. Pawłaka i jego dorobku naukowego, przedstawionych kolejno przez recenzentów: prof. dra W. Brzezińskiego (UJ), prof. dra J. Litwina (UŁ), prof. dra Z. Nowakowskiego (UAM), i prof. dra M. Zimmermanna (UAM).

Recenzenci zgodnie podkreślali, że zagadnienia omówione w pracy, mimo iż dotyczą działu prawa o wybitnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, były dotąd całkowicie pomijane w polskiej literaturze prawniczej, natomiast w literaturze obcej nigdzie nie zostały ujęte i przedstawione tak wszechstronnie i wyczerpująco.

Za novum w pracy dra W. Pawłaka uznano: próbę przedstawienia podstawowych systemów prawa górniczego metodą porównawczą, wyodrębnienie „dominalnego systemu górniczego”, ustalenie definicji średniowiecznego regale górniczego, przyjęcie jednolitego kryterium stanowiącego podstawę odróżnienia systemów ustanawiania indywidualnych uprawnień górniczych, wyodrębnienie prawa wydobywania określonych kopalin służącego państwu z mocy samego prawa, ujmowanie w systemie gospodarki planowej eksploatacji górniczej prowadzonej w PRL, oraz uwagi określające stosunek prawa wydobywania kopalin do prawa własności gruntu.

Recenzenci postawili wniosek o przyjęcie pracy habilitacyjnej i dopuszczenie dra W. Pawłaka do kolokwium habilitacyjnego.

W dyskusji zabrał głos prof. dr J. Górski, który wyraził pogląd, że dr W. Pawlak w całej pracy operuje pojęciami jasnymi, poszczególne konstrukcje prawne są ostro zarysowane, a cała praca stanowi wartościowy wkład do nauki. Prof. Górski był jednak zdania, że tytuł pracy nie odpowiada w pełni jej treści i że byłoby lepiej, gdyby praca nosiła tytuł *Podstawowe koncepcje prawa górniczego*.

Rada Wydziałowa jednogłośnie dopuściła dra W. Pawłaka do kolokwium habilitacyjnego.

W czasie kolokwium jako pierwszy zabrał głos prof. dr W. Brzeziński zapytując habilitanta, jakimi motywami kierował się przy ustalaniu zakresu pojęcia „systemy prawa górniczego”. Dr W. Pawlak wyjaśnił, że koniecznością zdefiniowania omawianego pojęcia wynika z faktu, iż ma ono wieloznaczny charakter, przy czym najczęściej zwykliśmy kojarzyć je z systemem prawnym państwa lub określonej dziedziny prawa. Tymczasem w pracy pojęcie to jest rozumiane jako zespół elementów tworzących uporządkowaną całość.

Prof. dr J. Litwin zapytał między innymi, czy w dekrecie o prawie górniczym istnieje luka jeśli chodzi o zagadnienie własności kopalin. Habilitant uznał, że takiej luki nie ma. Odmienne poglądy, zdaniem habilitanta, wynikają z niedointerpretowania przepisów prawa górniczego, w szczególności jego przepisów ogólnych. Z przepisów tych wynika, że przedmiotem zainteresowania dekretu z dnia 6 V 1953 r. o prawie górniczym, są nie kopaliny, lecz ich wydobywanie.

W związku z wymienioną wyżej odpowiedzią prof. J. Górski zapytał, czy i w jakim zakresie obowiązujące przepisy regulują sprawę własności kopalin przed i po ich wydobyciu. Dr W. Pawlak odpowiedział, że w tej sprawie trzeba rozważyć dwie rzeczy: po pierwsze, że prawo wydobywania przysługuje wyłącznie państwu,

i po drugie, że stosownie do art. 7 prawa górniczego, ten kto wydobyl kopalinę zgodnie z art. 5 i 6, może rozporządzać tą kopaliną w granicach obowiązującego prawa. W dalszej części swojej wypowiedzi dr W. Pawlak oświadczył, iż w pracy uchylił się od wyraźnej odpowiedzi na temat własności kopalin przed ich wydobyciem. Zdaniem habilitanta, złoża kopalin nie są rzeczami i dlatego nie mogą być przedmiotem prawa własności.

W tym momencie do dyskusji włączył się prof. dr Z. Nowakowski, który uważa, że omawiane przez habilitanta zagadnienie jest rozwiązane przepisami prawa rzeczowego, które stanowią, że własność nieruchomości obejmuje także przestrzeń nad i pod jej powierzchnią. Właściciel jednakże nie może sprzeciwiać się działalności dokonywanej na głębokości lub wysokości nie zagrażającej jego uzasadnionym interesom. Ponadto przepisy prawa rzeczowego stanowią, że uprawniony do pobierania przychodów naturalnych rzeczy nabywa je na własność przez oddzielenie od rzeczy.

Ostatnim problemem, który wyjaśnił habilitant, było zagadnienie utożsamiania w literaturze klasycznej pojęcia „regale górniczego” z systemem domenalnym, wobec którego dr W. Pawlak zajmuje odmienne stanowisko. Pytanie w tej sprawie sformułował prof. dr M. Zimmermann. Dr W. Pawlak omówił szerzej ten problem stwierdzając w konkluzji, że kryterium odróżnienia jednej instytucji od drugiej stanowi odrębność podstaw prawnych uprawnień górniczych.

Rada Wydziałowa na wniosek dziekana doc. dra A. Łopatki podjęła jednomyślną uchwałę o przyjęciu kolokwium oraz o wyznaczeniu kolejnego posiedzenia dla wysłuchania wykładu habilitacyjnego.

Dr W. Pawlak wygłosił wykład habilitacyjny pt. *Formy prawne przejęcia na własność państwa niektórych nieruchomości ziemskich oraz niektórych lasów i gruntów leśnych w Polsce Ludowej*. Rada Wydziałowa wysłuchała tylko część wykładu, uznając, że usłyszany fragment daje dostateczną podstawę do pozytywnej oceny.

W wyniku tajnego głosowania Rada Wydziału Prawa UAM nadała jednomyślnie drowi W. Pawlakowi stopień naukowy docenta z zakresu prawa administracyjnego.

Aleksander Ratajczak

PRZEWÓD HABILITACYJNY DRA JANUSZA SZPUNARA

W dniu 6 XI 1964 r. odbyły się trzy posiedzenia Rady Wydziału Prawa UAM w Poznaniu, poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Janusza Szpunara, adiunkta w Katedrze Ubezpieczeń przy Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu.

Dr J. Szpunar urodził się dnia 18 XII 1927 r. w Płocku. W 1949 r. ukończył studia na Akademii Handlowej w Poznaniu, a rok później na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Na tymże wydziale w 1951 r. uzyskał stopień doktora praw na podstawie pracy pt. *Budżety Polski w okresie kryzysu w latach 1929—1933*. Od 1948 r. był pracownikiem naukowym najpierw na Akademii Handlowej, a później po reorganizacji tej uczelni na Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu, pełniąc ostatnio obowiązki adiunkta w Katedrze Ubezpieczeń.

Habilitant jest autorem szeregu publikacji. Spośród wydanych pozycji książkowych wymienić należy: *Pozafiskalne tendencje w podatku od wynagrodzeń*, (Wyd. WSE, Poznań 1959), *Rozwój podatku od wynagrodzeń* (Wyd. WSE, Poznań 1959)

oraz rozprawa habilitacyjna — *Zagadnienie opodatkowania ludności w PRL* (Wyd. WSE, Poznań 1964). Dr J. Szpunar jest ponadto autorem wielu artykułów, głównie o tematyce podatkowej, zwłaszcza z zakresu opodatkowania ludności. Ta koncentracja zainteresowań autora podkreślana jest jako cecha pozytywna.

Posiedzeniom w dniu 6 XI 1964 r. przewodniczył dziekan doc. dr A. Łopatka. Na pierwszym posiedzeniu Rada Wydziału zapoznała się z ocenami dorobku naukowego habilitanta — dokonanymi przez prof. dra S. Bolland z WSE w Krakowie, prof. dra M. Weralskiego z UW oraz przez prof. dra J. Zdzitowieckiego z UAM. We wszystkich recenzjach pozytywnie oceniono dotychczasowy dorobek naukowy dra J. Szpunara, a szczególnie dodatnio oceniono jego pracę habilitacyjną.

Prof. J. Zdzitowiecki podkreślił między innymi, że autor wykazał dużą znajomość nauki finansów, prawa finansowego, stałość zainteresowań naukowych oraz opanował metodę samodzielnej, twórczej pracy. Także prof. S. Bolland wysoko ocenił dorobek naukowy dra J. Szpunara, podkreślając w swojej opinii, że prace kandydata noszą cechy „dobrej roboty” w sensie rzetelności, sumiennosci i opanowania warsztatu naukowego. Profesor M. Weralski twierdził, że monografia *Zagadnienia opodatkowania ludności w PRL* jest dojrzałym opracowaniem naukowym, poprzedzonym szeregiem artykułów obejmujących pewne fragmenty szerokiej problematyki ujętej w pracy habilitacyjnej.

Rada Wydziału jednogłośnie podjęła uchwałę o dopuszczeniu dra J. Szpunara do kolokwium habilitacyjnego.

W toku tego kolokwium prof. M. Weralski zapytał, czy różnicowanie wysokości podatków w zależności od tego, z jakiego źródła podatnik czerpie dochody, nie jest sprzeczne z zasadą zdolności płatniczej, oraz jak kandydat zapatruje się na traktowanie członków rodziny podatnika jako „niepełnych” jednostek konsumpcyjnych. Prof. M. Zdzitowiecki między innymi poprosił dra J. Szpunara o przedstawienie własnych elementów w pracy habilitacyjnej oraz zapytał, jak autor zestawia znane z literatury kryteria klasyfikacyjne podatków z kryteriami zastosowanymi w pracy. Prof. Pospieszalski zapytał, czy opłaty za karty rzemieślnicze i opłacane przez rzemieślników podatki zryczałtowane zaliczane są do systemu podatków od ludności oraz jaki jest stosunek wysokości podatków obciążających rzemieślników do wielkości podatku od wynagrodzeń płaconego przez pracowników państwowych. Doc. L. Pokorzyński postawił pytanie dotyczące dyskutowanej ostatnio sprawy podatkowego charakteru składek ubezpieczeniowych. Następnie prof. Ziemiński powiedział, że klasyfikacje podatków, nad którymi toczy się dyskusja, mają charakter raczej doktrynalny niż oparty na przepisach prawa pozytywnego. Wobec tego zapytał, czy określone podziały przyjmowane przez doktrynę są milcząco zakładane przez prawodawcę, czy też w zależności od zakładania różnych koncepcji klasyfikacyjnych zmienia się sposób rozumienia przepisów. Na zakończenie zabrał głos doc. J. Wierzbicki, który powiedział, że w Jugosławii podatek od wynagrodzeń obciąża nie pracowników, lecz pracodawców, i w związku z tym zapytał, czy zdaniem habilitanta, ewolucja polskiego podatku od wynagrodzeń w tym kierunku byłaby wskazana.

Zagadnienia poruszane w toku kolokwium zostały wyjaśnione przez dra J. Szpunara. Niekiedy wyjaśnienia te przybierały formę krótkiego wykładu na temat omawianych zagadnień.

Przebieg kolokwium habilitacyjnego został dodatnio oceniony przez Radę Wydziału, która jednogłośnie dopuściła habilitanta do wykładu habilitacyjnego.

Na ostatnim posiedzeniu dr J. Szpunar wygłosił wykład habilitacyjny pt. *O zniesieniu podatków od ludności*. Rada Wydziału wysłuchała tylko części wy-

kładu, uznając, że usłyszany fragment daje podstawy do oceny. Wykład dra J. Szpunara został przez Radę Wydziału przyjęty i oceniony bardzo wysoko.

W wyniku tajnego głosowania Rada Wydziału jednogłośnie nadała drowi Januszowi Szpunarowi stopień naukowy docenta w zakresie prawa finansowego.

Wojciech Łączkowski

ROZPRAWY DOKTORSKIE NA WYDZIALE PRAWA UAM W POZNANIU W OKRESIE OD 1 IX DO 31 XII 1964 R.

1. Mgr Bronisław Jastrzębski, ur. 1 IV 1927 r. w Piątkowej pow. Nowy Sącz, studiował w latach 1955—1959 na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Prezdia rad narodowych w systemie terenowych organów władzy państwowej w PRL*. Promotor: prof, dr Marian Zimmermann (Poznań), recenzenci: prof, dr Kazimierz Biskupski (Toruń), doc. dr Zbigniew Leoński (Poznań), doc. dr Adam Łopatka (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 21 IX 1964 r.

2. Mgr Włodzimierz Piotrowski, ur. 25 VIII 1931 r. w Kowalewie pow. Wąbrzeźno, studiował w latach 1950—1954 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Ochrona trwałości stosunku pracy w polskim prawie pracy*. Promotor: prof, dr Wiktor Jaśkiewicz (Poznań), recenzenci: prof, dr Maciej Świącicki (Warszawa), prof, dr Witalis Ludwiczak (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 28 IX 1964 r.

3. Mgr Antoni Czarliński, ur. 28 II 1928 r. w Środzie Wlkp. ukończył w roku 1946 Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Zdolność osób fizycznych do czynności prawnych*. Promotor: prof, dr Zygmunt Konrad Nowakowski (Poznań), recenzenci: prof, dr Andrzej Stelmachowski (Wrocław), prof, dr Zbigniew Radwański (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa z dnia 2 X 1964 r.

4. Mgr Florian Cierniewski, ur. 7 IV 1915 r. w Krotoszynie woj. poznańskie, studiował w latach 1933—1937 w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Podatek obrotowy i akumulacja w państwowym przemyśle wełnianym*. Promotor: prof, dr Jan Zdzitowiecki (Poznań), recenzenci prof, dr Stanisław Smoliński z WSE (Poznań), prof, dr Zbigniew Jaśkiewicz (Toruń). Uchwała Rady Wydziału Prawa z dnia 22 X 1964 r.

5. Mgr Marian Grycz, ur. 17 XI 1919 r. w Lesznie, studiował w latach 1946—1951 na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Handel miasta Poznania od 1550 do 1655 r.* Promotor: prof, dr Janusz Deresiewicz (Poznań), recenzenci: prof, dr Czesław Łuczak (Poznań), doc. dr Stanisław Borowski z WSE (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 3. XI. 1964 r.

6. Mgr Dionizy Wojtkowiak, ur. 27 II 1932 r. w Poznaniu, studiował w latach 1951—1955 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Koncepcja rządzenia w reprezentatywnych utopiach społecznych okresu Odrodzenia*. Promotor: prof, dr Czesław

Znamierowski (Poznań), recenzenci: prof, dr Kazimierz Opałek (Kraków), prof, dr Zygmunt Ziemiński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 3 XI 1964 r.

7. Mgr Walery Masewicz, ur. 4 VI 1926 r. W Druskiennikach, b. pow. Grodno, studiował w latach 1948—1952 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika w prawie PRL*. Promotor: prof, dr Maciej Święcicki (Warszawa), recenzenci: prof, dr Wiktor Jaśkiewicz (Poznań), doc. dr Antoni Walas (Kraków). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 3 XII 1964 r.

8. Mgr Waław Reszel, ur. 21 IX 1911 r. w Buer w Niemczech, studiował w latach 1946—1950 na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt.: *Opodatkowanie usług gospodarki nieuspołecznionej w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. Promotor: prof, dr Jan Zdzitowiecki (Poznań), recenzenci: prof, dr Lesław Adam (Wrocław); doc. dr Józef Zajda z WSE (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 3 XII 1964 r.

A. M.